Suomen Poliisijärjestöjen Liitto

Lausunto 103/12/2018

16.10.2018

Puolustusvaliokunta
PuV@eduskunta

Asia HE 137/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi reservipoliisista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Viite Puolustusvaliokunnan lausuntopyyntö 1.10.2018

Yleistä

SPJL yhtyy esityksen näkemykseen poliisin riittävän varautumisen tarpeesta. Poliisi tarvitsee reservin turvallisuusympäristön äkillisiä muutoksia varten.

Reservipoliisilla ei kuitenkaan voida korvata poliisin suorituskyvyn heikentymistä, joka johtuu poliisimiesten määrän jyrkästä vähentymisestä 2010-luvulla (noin 700 poliisimiestä). Reservipoliisin luomista tarpeellisempaa on poliisin päivittäisresurssien korjaaminen riittävälle tasolle.

2010-luvulla poliisin peruskoulutus on muuttunut ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta korkeakoulutasoiseksi. Samaan aikaan poliisityö on muuttunut entistä vaativammaksi mm. kansalaisten perusoikeuksien parantuessa, rikollisuuden kansainvälistyessä ja kansainvälisen turvallisuustilanteen heikentyessä. Reservipoliisille suunniteltu koulutustaso ei SPJL:n näkemyksen mukaan takaa riittävää suorituskykyä reservipoliiseille.

Seuraavat asiat tulisi huomioida erityisesti reservipoliisihankkeessa

1. Reservipoliisin on suunniteltu toimivan poikkeusoloissa ja puolustustilassa sekä myös normaaliolojen häiriötilanteissa.

   Normaaliolojen häiriötilanteesta poliisin tulisi kyetä selviytymään omilla olemassa olevilla resursseillaan sekä virka-avulla. Normaaliolojen häiriötilanteessa poliisi voi pyytää virka-apua usealta eri organisaatiolta, joilta löytyy nimenomaiseen tehtävään koulutettua henkilökuntaa:

Asemamiehenkatu 2, FI-00520 Helsinki
+ 358 9 3484 2400
Y-tunnus 0202256-1
spjl.fi

- Puolustusvoimain antama lakisääteinen virka-apu. Laissa puolustusvoimain virka-avussa poliisille säädetään tilanteet, joissa puolustusvoimat ovat velvollisia antamaan virka-apua poliisille:

  1) henkilön etsimiseksi ja kiinni ottamiseksi;
  2) paikan tai alueen eristämiseksi ja tutkimiseksi;
  3) liikenteen ohjaamiseksi;
  4) henkilöiden ja omaisuuden tilapäiseksi suojaamiseksi;
  5) räjähteiden raivaamiseksi; sekä
  6) muuhun sellaiseen tehtävään, jonka suorittamiseksi tarvitaan puolustusvoimien erityishenkilöstöä tai -välineistöä.

  Edellä mainitut tehtävät kattavat suurelta osin reservi-poliisijärjestelmälle suunnitellut tehtävät. Puolustusvoimat kykenevät antamaan virka-apua valtakunnallisesti ympäri vuorokauden kaikkina viikonpäivinä vuodessa.
  Puolustusvoimien virka-avussa voidaan käyttää tehtävästä riippuen varusmiehiä tai vaativimmissa tehtävissä kantahenkilökuntaa. Puolustusvoimien virka-apujärjestelmä kykenee toimintaan muutaman tunnin viiveellä.

- Rajavartiolaitoksen antama virka-apu. Rajavartiolaitoksella on yli 10 000 koulutuksen saanutta reserviläistä, joita voidaan käyttää esim. sisäisen turvallisuuden tehtäviin.

- Vapepa (Vapaaehtoinen pelastuspalvelu), joka on vuodesta 1964 alkaneella toiminnallaan integroitunut jo täydellisesti poliisin johtamisjärjestelmiin. Vapepa toimii valtakunnallisesti ja sen organisaatio kattaa 18 000 vapaaehtoista. Vapepaa voidaan käyttää mm. liikenteen ohjaukseen ja evakuointien järjestämiseen. Vapepa pystyy koordinoi-maan toimintaansa mm. Suomen Meripelastusseuran ja Suomen Lentopelastusseuran kanssa.

- Vapaapalokunnat, joilta löytyy valtakunnallinen n. 15 000 hengen organisaatio. VPK:t pystyvät toimimaan samantyyppisistä tehtävistä kuin Vapepa.

2. Reservipoliisin perustaminen poikkeusoloihin tai puolustustilaan on perusteltua. Poliisi tarvitsee reserviä kriisitilanteita varten suoriutuakseen tehtävistään. Tehokasta ja toimivaa reserviä perustettaessa tulisi huomioida muutama reunaehto:

   - Reservi tulisi olla nopeasti käytettävissä. Tämä edellyttää nopeaa virkaan nimittämistä ja varustamista. Nykyiset prosessit eivät tue nopeaa prosessin kulkua.

- Reservipoliisiin pyrkiville tulisi olla pääsykokeet, jotta henkisesti epävakaat ja fyysisesti epäsopivat henkilöt voitaisiin karsia pois jo ennen koulutusvaihetta. Pelkkä nuhteettomuusvaatimus ei kykene osoittamaan henkilön sopivuutta tehtäviin, joissa henkilölle tulee pakkovaltaoikeuksia puuttua toisten henkilöiden perustuslaillisiin oikeuksiin.

- Reservipoliisijärjestelmä ei voi tarjota kaikille halukkaille mahdollisuutta päästä käyttämään poliisin pakkovaltaa ilman soveltuvuustestejä.

- Reservipoliisijärjestelmän kouluttaminen ja koulutuksen ylläpitäminen vaatii runsaasti erityisosaamista. Poliisin oma koulutusjärjestelmä on tällä hetkellä ylityöllistetty ja aliresursoitu. Poliisin oma koulutusjärjestelmä ei kykene irrottamaan kouluttajia kouluttamaan reservipoliisiksi halukkaita.

- Saavuttaakseen halutun suorituskyvyn (poikkeus- ja puolustustilassa) vaatii Reservipoliisijärjestelmä huomattavan paljon koulutusta ja varustusta. Kouluttaminen ja varustaminen ei ole ilmaista, joten Reservipoliisijärjestelmälle tulee varata riittävä rahoitus, joka ei saa supistaa poliisin omaa rahoituskehystä.

3. Reservipoliisille on järjestettävä riittävä perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvä koulutus

    - Koulutuksessa tulee huomioida riittävällä tasolla kansalaisten perusoikeuksiin puuttuminen. Poliisin perustutkinnossa huomioidaan entistä tarkemmin tänä päivänä edellytykset puuttua kansalaisten perusoikeuksiin. Samoin ihmisoikeudet ovat entistä tärkeämmässä roolissa poliisin perustyössä. Kansalaisten tulee voida luottaa siihen, että heidän oikeuksia ei loukata tarpeettomasti riippumatta siitä, minkä tasoisen poliisikoulutuksen saanut henkilö heidän oikeuksiinsa puuttuu.

    - Koulutuksessa tulee huomioida myös poliisilain henki ja pyrkiä toimimaan ensisijaisesti neuvoin, käskyin ja kehotuksin. Voimakeinojen tulee olla, tilanne huomioiden, viimeinen käytössä oleva keino, kun muuta ei ole tehtävissä.

    - Suunnitelmat, jossa täyden koulutuksen saanut poliisi ohjaa reservipoliisia, eivät toimi kriisitilanteissa. Poliisin operatiiviset tehtävät saattavat muuttua hyvinkin nopeasti. Tällöin vaarattomalta vaikuttanut tilanne saattaa muuttua tilanteeksi, jossa poliisimies joutuu käyttämään voimakeinoja, äärimmäisessä tilanteessa ampuma-asetta. Tilanteessa poliisimiehellä ei välttämättä ole aikaa tai mahdollisuutta kertoa oikeata toimintatapaa hoitaa äkillinen tilanne. Koulutus ei ole mahdollista tehtävänhoidon aikana, vaan

tarvittava koulutus tulee hoitaa täysimääräisenä peruskoulutuksen aikana. Kriisitilanteessa partiolla ei välttämättä ole mahdollisuutta toimia toisensa välittömässä läheisyydessä, jolloin reservipoliisimiehellä tulee olla tehtävänhoitoon tarvittavat taidot hallussa. Tämä saattaa johtaa toimintatapoihin, jotka eivät ole poliisihengen ja voimankäyttömääräyksen mukaisia.

- Poliisimiehellä, joka ohjaa reservipoliisin toimintaa, tulee olla mahdollisuus luottaa siihen, että reservipoliisi toimii tietyllä toimintamallilla. Tietyt toimintamallit mahdollistavat toimintavarmuuden ja takaavat partion työturvallisuuden sekä kansalaisten turvallisuuden. Korkeatasoinen koulutus takaa yhdessä työkokemuksen kanssa korkeatasoisen ja kansalaisten ihmis- ja perusoikeudet huomioivan toiminnan.

Lopuksi

Järjestelmä, jossa reservipoliisiksi pääsemiseen riittää ainoastaan nuhteettomuusvaatimus, ei takaa riittävän korkeatasoista hakijakuntaa. Tilanteet, jossa reservipoliisia käytetään, saattavat olla henkisesti todella vaativia, jolloin korostuvat reservipoliisin henkinen suorituskyky. Henkisen suorituskyvyn puute ei saa johtaa tilanteeseen, jossa käytetään henkisen kapasiteetin puuttuessa fyysisiä voimakeinoja. Henkinen suorituskyky ja koulutus korostuvat erityisesti työkokemuksen tuoman suoritusvarmuuden puuttuessa.

Järjestelmää luodessa tulee myös huomioida kokonaisuudessaan poliisikoulutuksen haasteet. Poliisiammattikorkeakoulussa on tälläkin hetkellä tyhjää kapasiteettia, koska kursseille ei ole tarpeeksi vaatimukset täyttäviä hakijoita. Kansalaisten luottamus poliisiin saattaa heikentyä, jos hakijat, jotka eivät ole päässeet poliisiammattikorkeakouluun, pääsevät reservipoliisijärjestelmän kautta käyttämään julkista valtaa.

Jonne Rinne
puheenjohtaja

Mika Nygård
järjestöpäällikkö

Suomen Poliisijärjestöjen Liittoon kuuluu runsaat 11 000 jäsentä poliisista, oikeusministeriön hallinnonalalta ja hätäkeskuslaitoksesta.

Asemamiehenkatu 2, FI-00520 Helsinki
+ 358 9 3484 2400
Y-tunnus 0202256-1
spjl.fi